

Een van de acties van Zoogdieratlas.nl was de oproep voor foto's van kattenprooien. Foto Sjoerd Valkering

De levende digitale atlas van zoogdieren in Nederland

Zoogdieratlas.nl

De laatste zoogdieratlas van Nederland dateert alweer uit 1992. Dit boek gaf de verspreidingsgegevens van zoogdieren per uurhok weer. Voor die tijd al heel wat. Maar in de 21e eeuw zou dat toch beter moeten kunnen. Zeker nu het verzamelen van zoogdiergegevens niet meer is voorbehouden aan professionals. Tijd dus voor een nieuwe atlas. Maar dan wel een die op een moderne leest is geschoeid, in veel meer detail gaat, en niet alleen als boek gaat verschijnen maar ieder moment van de dag via internet kan worden ingezien en aangevuld: een digitale, 'levende atlas'. Het project Zoogdieratlas.nl moet hiervoor de basis leggen.

Neeltje Huizenga

De laatste zoogdieratlas van Nederland dateert alweer uit 1992. Dit boek gaf de verspreidingsgegevens van zoogdieren per uurhok weer. Voor die tijd al heel wat. Maar in de 21e eeuw zou dat toch beter moeten kunnen. Zeker nu het verzamelen van zoogdiergegevens niet meer is voorbehouden aan professionals. Tijd dus voor een nieuwe atlas. Maar dan wel een die op een moderne leest is geschoeid, in veel meer detail gaat, en niet alleen als boek gaat verschijnen maar ieder moment van

de dag via internet kan worden ingezien en geüpdatet: een digitale, 'levende atlas'. Het project Zoogdieratlas.nl moet hiervoor de basis leggen.

Meer Met dit project wil de Zoogdierverseniging niet alleen tot een landsdekkend en actueel beeld van de verspreiding van de zoogdieren in Nederland komen. Ook het bewerkstelligen van meer aandacht voor zoogdieren bij natuurbeleid en beheer, het opzetten en aan zich binden van

een actief en groeiend vrijwilligersnetwerk dat bereid is om zich voor zoogdieren in te zetten en zoogdierwaarnemingen te verzamelen, en het vergroten van het draagvlak voor zoogdieren en hun leefgebieden staan hoog op de agenda van het atlasproject.

Pilot Eind 2007 werd het idee om tot een digitale atlas te komen op levensvatbaarheid getoetst via een pilotproject. Tijdens deze succesvolle pilot werden in vier pro-

vincies de meest betrokken organisaties bij het verzamelen van zoogdiergegevens persoonlijk benaderd en gevraagd of zij zich wilden aansluiten bij het digitale atlasproject Zoogdieratlas.nl. Het betrof de provincies Drenthe, Overijssel, Noord-Brabant en Zeeland. Overijssel en Noord-Brabant kwamen als eerste over de brug. Hun atlasproject ging van start op 1 november 2008.

Inmiddels is er op initiatief van de Zoogdiervereniging in iedere provincie een zoogdieratlasproject gaande via Zoogdieratlas.nl. Het uiteindelijke doel is om met de gegevens die in het kader van Zoogdieratlas.nl worden verzameld een landelijke zoogdieratlas te maken in de serie 'Fauna van Nederland' van Naturalis. Dit naast provinciale zoogdieratlassen, waarvan de eerste onlangs verschenen in Zeeland en Limburg.

Provinciale aanpak Het idee voor een nationale atlas via een provinciale aanpak kwam niet uit de lucht vallen.

In sommige provincies waren al atlasinitiatieven aan de gang of waren deze in de maak. Bovendien had de Zoogdiervereniging al ervaring opgedaan met een provinciale aanpak tijdens de Zoogdieratlas van Limburg. Hiervoor werd in de periode 2004-2010 samengewerkt met het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg en werd steun verkregen van tal van andere partijen. Deze atlas verscheen in juni 2010 en alle gegevens daaruit zijn inmiddels digitaal beschikbaar gemaakt via Zoogdieratlas.nl.

Per provincie wordt samengewerkt in een netwerk met verschillende partners, waaronder vrijwel altijd het provinciale Landschap, Landschapsbeheer, de zoogdieren vleermuiswerkgroep, en de Provincie zelf. Het atlasproject in de provincie is eigendom van deze partners. Iedere provincie bepaalt zo haar eigen ambities en zorgt

voor een projectplan en begroting waarvoor gezamenlijk met de Zoogdiervereniging naar financiering wordt gezocht.

In iedere provincie is een coördinator aanwezig als aanspreekpunt. In de project- en stuurgroep zitten vertegenwoordigers vanuit de provinciale partnerorganisaties, die samen met de coördinator de inhoud van het atlasproject bepalen. Zo geeft iedere provincie haar eigen invulling aan haar atlasproject, maar de nadruk ligt wel altijd op het verzamelen van zo veel mogelijk bestaande en nieuwe gegevens.

Een provinciaal atlasproject duurt twee jaar. Omdat het startmoment per provincie verschillend is heeft het landelijke project een totale looptijd van drie jaar (november 2008-december 2011). De coördinatoren in de provincies Drenthe, Noord-Brabant en Overijssel stoppen eind 2010, terwijl Groningen en Gelderland pas eind 2011 klaar zijn. Dat er daarna in een provincie niet langer een coördinator aanwezig is, wil trouwens niet zeggen dat er niet meer aan Zoogdieratlas.nl wordt gewerkt. De 'levende' atlas Zoogdieratlas.nl op internet blijft voorlopig bestaan en kan door iedereen nog steeds worden aangevuld. Ook zijn er provinciale en lokale werkgroepen die zich met het verzamelen van aanvullende gegevens blijven bezighouden.

Werkatlas Het realiseren van een 'levende' digitale zoogdieratlas is mogelijk geworden door de NDFF (Nationale Data-bank Flora en Fauna). In de NDFF kunnen gegevens online worden ingevoerd via een gezamenlijke invoermodule www.telmee.nl. Gegevens die worden ingevoerd op www.telmee.nl zijn direct zichtbaar op de provinciale kaarten op Zoogdieratlas.nl. De website Zoogdieratlas.nl is daarmee de digitale plek waar alle provinciale projecten samenkomen. Iedere provincie heeft zijn eigen pagina en er zijn naast verspreidingskaarten ook informatie over activitei-

ten en nieuwsbrieven te vinden. Bezoekers van de website kunnen zelf aangeven van welke soort en over welke jaren zij de waarnemingen op kaart te zien krijgen.

Gegevens die via www.waarneming.nl worden ingevoerd zijn inmiddels ook zichtbaar op Zoogdieratlas.nl. De Zoogdiervereniging en Stichting Natuurinformatie hebben hierover afspraken gemaakt waardoor het verspreidingsbeeld op de kaarten nog vollediger is. Op Zoogdieratlas.nl zijn waarnemingen alleen op kilometerhok niveau zichtbaar. Er zijn dus geen details van een waarneming te zien, zoals de exacte locatie, waarnemer en type waarneming. De kaarten zijn vooral bedoeld om aan te geven waar de leemtes, de witte plekken, in de provinciale gegevens zitten, een levende werkatlas dus eigenlijk. Op dit moment zijn vooral nog witte plekken aanwezig in de noordelijke delen van Friesland en Groningen, de Noordoostpolder en het westelijke deel van Gelderland.

Meedoen Iedereen kan meedoen aan Zoogdieratlas.nl door het invoeren van eigen waarnemingen op www.telmee.nl of www.waarneming.nl, of door mee te doen aan een van de publieksacties. Zowel oude als recente waarnemingen, ook van provincies waar het project al is afgerond, kunnen worden doorgegeven. Een 'levende' digitale atlas impliceert immers dat steeds de meest actuele stand van gegevens bekend is.

Publieksacties Om zo veel mogelijk mensen bij het project te betrekken, staat geregeld een bepaalde soort in de schijnwerpers. Voor zo'n soort geldt dan een laagdrempelige manier voor het doorgeven van waarnemingen via een eenvoudige internetmodule.

Mooie voorbeelden zijn de publieksacties 'Molshopen', 'Kattenprooien' (zie kaders), 'Egels' en 'Hazen rond Pasen' die in 2010

Mollenwaarnemingen kunt u doorgeven via de speciale invoermodule

Publieksactie Molshopen

Een van de soorten waarvoor de werkatlas aanvankelijk nogal wat witte hokken te zien gaf, bleek de toch algemeen voorkomende mol. In maart 2010 werden daarom zo veel mogelijk mensen opgeroepen om molshopen door te geven.

De waarnemers die niet actief zijn op Telmee.nl of Waarneming.nl, werd het doorgeven van molshopen zo gemakkelijk mogelijk gemaakt door een tijdelijke molleninvoer te maken op Zoogdieratlas.nl. Molshopen konden met een stip op de kaart gemeld worden zonder dat waarnemers zich eerst hoefden te registreren. Het aantal nieuwe waarnemingen van deze soort bedraagt inmiddels ruim 18.000!

Na diverse oproepen in regionale kranten en op de radio bij Vara's Vroege Vogels werd de kaart snel gevuld. Nieuwe waarnemingen zijn nog steeds welkom.

Publieksactie Kattenprooien

Na de hazen rond Pasen was het in de zomer van 2010 tijd voor een kattenprooienoproep. Deze methode was al eerder succesvol beproefd in Limburg en Zuid-Holland. Want welke kat brengt niet af en toe een lekker hapje naar de baas? Blijkbaar was er weinig ander nieuws want opnieuw was er over aandacht vanuit de pers niet te klagen. Eind oktober waren er al 1047 waarnemingen met bijbehorende foto van de vangsten van de kat. Niet alleen muizen maar ook hazen, konijnen, diverse vleurmuizen en zelfs een reekalfje werden op de foto gezet en via de speciale invoermogelijkheid op de website doorgegeven.

Bijna alle in Nederland voorkomende muizen en spitsmuizen zijn inmiddels gemeld. Ook diverse bladen van raskatten en het kattenblad Majesteit publiceerden een artikel over de kattenprooien.

Kattenprooien maar ook egels, mollen en hazen kunnen nog steeds worden gemeld via de link op www.zoogdieratlas.nl.

werden gehouden. Via de publieksacties hoopt de Zoogdierverseniging niet alleen aan meer gegevens te komen, maar ook de publieke belangstelling voor zoogdieren en daarmee het draagvlak voor zoogdierbescherming te vergroten.

Opschrijfboekjes

Om de nieuwe gegevens met vroegere situaties te kunnen vergelijken, hebben de atlascoördinatoren talloze provinciale archieven uitgeplozen en bijvoorbeeld ook waarnemingen uit oude opschrijfboekjes alsnog ingevoerd. Ook is er bij de Zoogdierverseniging een inhaalslag geweest om alle gegevens uit eerdere jaren in Telmee.nl in te voeren. Heeft u nog ergens een opschrijfboekje met zoogdierwaarnemingen liggen, schroom niet, en vul de gegevens daaruit zo snel mogelijk in op Telmee.nl.

Cursussen Voor sommige soorten is het verzamelen van zoogdierwaarnemingen niet moeilijk. Maar voor veel soorten geldt een 'gebruiksaanwijzing'. Professionals zijn daarbij van grote waarde. Maar het zou fantastisch zijn het netwerk van professionals uit te breiden, zodat 'witte vlekken' ook voor de moeilijker soorten

snel gevuld kunnen worden. In het kader van het project zijn daarom al diverse cursussen en activiteiten rondom zoogdieren georganiseerd die ook weer nieuwe waarnemingen hebben opgeleverd. Zo is een zoogdiercursus in Utrecht en een muizen-cursus in Drenthe georganiseerd.

Resultaten De afgelopen tijd zijn er heel veel waarnemingen verzameld. Door vrijwilligers die zelf hun waarnemingen doorgeven op Telmee.nl of Waarneming.nl, en via de verschillende publieksacties. Het aantal waarnemingen dat in Drenthe, Noord-Brabant en Overijssel in de afgelopen twee jaren is verzameld bedraagt in totaal bijna 200.000. Een enorme hoeveelheid die zonder atlasproject, de inspanningen van de provinciale coördinatoren en de inzet van al die vrijwilligers zeker niet allemaal in Zoogdieratlas.nl was terechtgekomen.

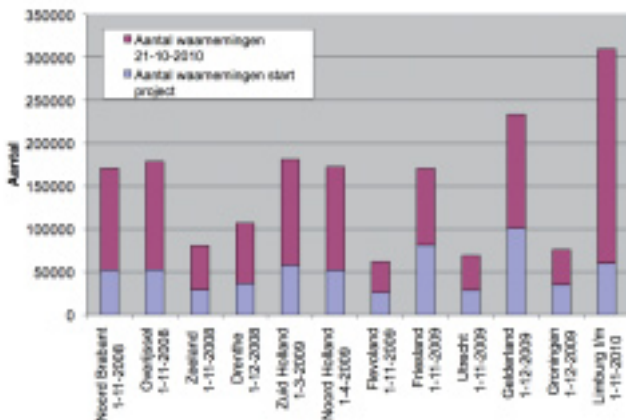
Alle gegevens die in het kader van het atlasproject worden verzameld komen in Telmee en zijn op die manier ook zichtbaar op www.zoogdieratlas.nl. Het afgelopen jaar zijn er heel wat waarnemingen aan de kaarten toegevoegd. In figuur 1 staat een overzicht van het aantal waarnemingen dat tot nu toe in iedere provincie is verzameld.

Het aantal waarnemingen zegt overigens niets over een eventuele toename in de dekking van het aantal kilometerhokken per soort. Om te laten zien dat het atlasproject niet alleen veel waarnemingen maar ook nieuwe locaties oplevert en 'witte hokken' vult, volgt in Figuur 3 een voorbeeld van Overijssel, waarin voor vleurmuizen het aantal nieuwe kilometerhokken waarin in de afgelopen twee jaar vleurmuizen werden gemeld, staat weer gegeven.

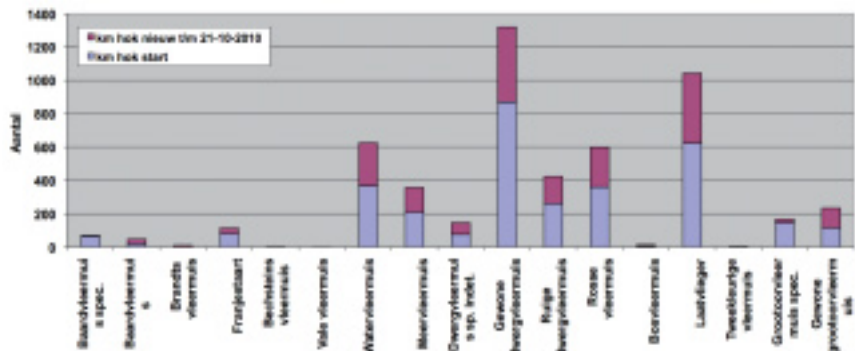
Het aantal waarnemingen groeit nog dagelijks! Het zou fantastisch zijn als de komende tijd iedereen zijn steentje zou blijven bijdragen om de volgend zoogdieratlas werkelijk landsdekkend te maken.

Neeltje huizenga, Zoogdierverseniging
neeltje.huizenga@zoogdierverseniging.nl

Het project Zoogdieratlas.nl wordt mede mogelijk gemaakt door bijdragen van Provincies, Provinciale Landschappen, Landschapsbeheer, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Gemeenten en fondsen (VSBfonds, Prins Bernhard Cultuurfonds).

Figuur 2 Aantal waarnemingen per provincie op XX-XX-XXX.

Figuur 3 Het aantal nieuwe kilometerhokken waarin sinds de start van het atlasproject op 1-11-2008 vleurmuizen zijn gemeld.